

PRESENTASJON.

Min far, Johannes Johannessen, var født i Bergen i 1894. Han var utdannet møbelsnakker, men det var nærmest umulig å få arbeid i dette faget i den urolige tiden ved begynnelsen av første verdenskrig.

Han begynte som fengselsbetjent i Oslo Kretsfengsel i Møllergt. 19 i 1926. Han arbeidet mange år som vanlig fengselsbetjent, men han begynte senere på verkstedet for å ha overoppsyn med fangenes arbeid og med å rettlede dem i arbeidet. På verkstedet laget de innsatte leketøy og diverse møbler. Disse sakene ble solgt i Fengslenes utsalg i Oslo.

Vår familie, som besto av mine foreldre, mine 2 søstre Randi og Berit og meg selv, Else, som er eldst. Vi bodde på Strømmen 2 mil øst for Oslo i et vanlig 1 ½ etasjes kjellerløst hus med utedo, som de fleste hadde den gangen. Det var en tomt på ca. 2 mål, som vi hadde plantet et par bærbusker på og hadde ellers litt poteter og noen grønnsaker.

Da krigen kom i april 1940 var jeg nesten 12 år. Mine søstre var nesten 8 år (Randi) og Berit, den minste, var 5½ år. Min far reiste på arbeid med tog kl. 6 hver morgen, og han kom hjem vanligvis ved 6 tiden om kvelden. Den 9. april reiste han som vanlig til Oslo kl. 6 om morgenen, så vi andre var alene hjemme, da vi gjennom vinduene kunne se de første bombene falt på Kjeller flyplass.

Min far kom sent hjem den kvelden, helt askegrå i ansiktet på grunn av alt som hadde skjedd på arbeidsstedet den dagen. Neste morgen reiste han igjen tidlig avsted.

Ryktene svirret blant folk på vårt hjemsted, og det var hørt at Oslo skulle bombes og at alle måtte evakueres.

Vi, barna, lurte veldig på hva dette kunne bety.

Vel, vi gjorde som naboer og kjente, pakket sammen noen nødvendige saker. Sammen med noen andre familier fikk vi tak i en lastebil med åpent lasteplan og lave karmen. Det var 10. april og kaldt og vått. Min mors familie bodde på Stange på Hedemarken, og fant at det var det beste stedet å reise til. En av de andre familiene reiste til familie i Elverum og kom så å si midt opp i bombeangrepene.

Ved Espa og Strandløkka (ca. 2 mil syd for Hamar) så vi norske soldater som satt ved vegkanten og skiftet strømper. De hadde vanlige militærluer (ingen hjelmer), gevær, hest og stuttkjerre. Det var en nokså ynkelig utrustning, når en tenker på dagens utstyr, men også ynkelig sammenlignet med det utstyret de tyske soldatene kom hit til landet med. Også her på Strøge ble det kamper 18. april, og 2 store gårder brant ned. Vi så de første tanke kjørte på vegen nordover mot Hamar. Det var uhyggelig for både voksne og barn.

 Mine besteforeldres gård lå også i ildlinjen, og vi måtte forberede oss på en evakuering. Min bestemor var syk, så langsleden ble polstret med hestedekken og tykke tepper for eventuelt å frakte henne lenger inn i landet, hvor det var mindre fare for trefninger mellom norske og tyske styrker.

 Vi kom tilbake til Strømmen i begynnelsen av mai.

 I den tiden som fulgte hadde vi stadig besøk hjemme hos oss av folk som hadde venner og familie som satt inne (var fengslet). Vi barna visste ikke så mye om hvorfor det kom folk på besøk. Mine foreldre hadde mange venner og de drev endel sosialt arbeid, så det var naturlig med besøk. De tilhørte også I.O.G.T., så at en del losjefolk kom på besøk var naturlig. Vi barna syntes det var spennende og hyggelig med så mange nye mennesker som besøkte oss. Etterhvert forsto jeg endel, selvom ingen sa noe. Men jeg leste avisen hver dag, og der sto det stadig om arrestasjoner og henrettelser - skutt er (Hansteen og Wickstrøm). Min far arbeidet fortsatt i fengselet, og der kom det etterhvert nye fanger, mennesker som hadde forbrutt seg mot "Tyske lover". Med den sosiale innstilling min far hadde, var det naturlig for ham å hjelpe om det var mulig. Han kjente til risikoen han løp. I kottet hjemme hadde vi en stor tønne med prim, som vi hadde fått til fanger. Min mor laget små pakker med prim etc. som min far hadde med seg i lommene og leverte til fanger. En stor eske skråtobakk hadde han også fått av en tobakksfabrikant. Han skar tobakken opp i små biter for levering til fanger. Selv var min far imot tobakk. Han smuglet også brev, skrevet på små papirlapper inn og ut av fengselet. Det var et farlig arbeid, men i den tiden måtte en prøve å hjelpe, de som kunne det. Så ble Møllergt. 19 overtatt helt av tyskerne og norske nasister.

Sardinier,
 Kippers.

Pappa ble da overflyttet til Åkerbergveien 11, Fengsel nr. 2 i Oslo, som da ble brukt av både nasister og tyskere. Hans arbeid ble det samme som før i snekkerverkstedet, og han fortsatte sitt hjelpearbeid både i og utenfor fengslet. Det var hjelp med en matbit, litt skråtobakk og litt nyheter i all hemmelighet inn og ut.

1. juni 1942 var en varm og fin kveld, og vi hadde besøk av en av pappas kolleger med familie. Alle satte poteter og sådde grønnsakfrø. Hver liten jordfleck ble under krigen benyttet til å dyrke poteter og grønnsaker. Det var parseller i hver hage. Vi hadde også villagris, som vi ble veldig glad i, men den måtte jo slaktes ved juletider. Kaniner hadde vi også.

2. juni 1942, da jeg kom hjem fra skolen, var mamma ganske fortvilet. En kollega hadde vært der og fortalt at pappa var arrestert. Han ba mamma om å rydde vekk, hvis hun visste om "farlige ting" vi hadde hjemme.

Liåe etter kom Det norske statspoliti på besøk. De rotet overalt i skap og skuffer, og blant melposer og annet i kjøkkenet. Vi hadde et kott med klær og annet, blant annet printønnen, en kasse kipers, 1 kasse sardiner i olje og esken med skråtobakk (kvartruller). Det spurte de ikke om, heller ikke så de i en trekiste vi hadde, med foreningspapirer, dåpsattester etc. De så heller ikke i uthuset.

OBS! Uniformsjakken !! Hemmelige aviser !

Vi fikk ikke vite hvor pappa var bragt hen, men ved henvendelse til statspolitiet fikk vi omsider vite, at han var bragt til Bredtvedt på Grorud. Dette var et fengsel egentlig bygget til kvinnefengsel.

Det var brev og besøksforbud, men vi fikk etterhvert en besøks-
tillatelse. Den var lik null. Mamma møtte opp, men hun fikk
ikke forberede hang og så levere noen klær.

Han satt i enecelle og ble flere ganger hentet til forhør på
Victoria Terrasse. Torturert av Siegfried Fehmer og Helmuth
Reinhart - 2 meget beryktede Gestapofolk i Oslo.

OBS disse 2 !!! Fehmer skutt i 1947.

29. august 1942 (min 14 års-dag) ble pappa overført til Grini
og fikk fangenr. 4357. Anklagen mot ham var: Motstand tysk
forordning. Hva nå det kunne være? Han ble fortsatt plassert
på enecelle. Farlig person?

Han satt på HAFT - Fallskjermen, med andre fanger,
blant flere som fikk dødsdom.

En mann som min far kjente godt fra Bergen hadde fått dødsdom,
og han hadde en god underbukse. Min fars underbukse var dårlig og sik-
sikkert lappet. Hvor lenge den hadde vært i bruk uten vask, vet
jeg ikke, men sikkert ganske lenge. Så byttet de da, og den andre
mannen ble skutt neste dag med min fars lange, pappete undrebukse
på seg.

Pappa var en forholdsvis høy mann, - 185?

På grini ble det lite mat, mest stormsuppe, og ikke fikk han mat
hver dag heller så lenge han satt i enecelle.

Vi søkte om besøkstillatelse og om å få sende pakker. Jeg kan ikke huske at mamma fikk besøke mam, men også her fikk vi levere noen klær.

Vi skulle etter søknad få sende pakke til julen 1942. Mamma bakte noen kaker og kokte et fleskestykke blant annet, som vi sendte.

Lille julaften fikk vi pakken i retur. Det ble en tung og trist jul. Flesket var grønt og muggent.

Uvissheten om pappa var verst. Å lese avisene var ganske uhyggelig. Skutt blir den, sto stadig i avisene.

Vi hadde hørt om, at mange ble sendt til Tyskland. Det var liksom ensbetydende med døden. Jødearrestasjonene 26.11 1942 visste vel de voksne om, men vi barna forsto vel ikke hva det innebar. Gjorde de voksne det?

En jødisk familie på Strømmen, losjevenner av mine foreldre, forsvant bare. Alle kom til Auschwitz og ble gasset med en gang.

Vi var veldig redde for at pappa skulle bli sendt til Tyskland, men trodde ikke det.

Livet i en familie, som hadde en av sine på Grini eller i andre leire, ble ganske annerledes enn før. Naboene var hyggelige og hjelpsomme, noen overtok grisevaktene for oss f. eks.

OBS! Jernbanevakter etc.!

Men vi hadde en nabo, som var bare pessimist. Han kom stadig og spurte mamma om vi hadde hørt noe fra pappa. Nei, det hadde vi ikke. Han får dere aldri se igjen, så han hver gang.

Vinteren 1942-43 gikk på et vis. Vi hadde brenselsrasjonering på skolen, så den ble stengt. Lærere var arrestert og sendt til Nord-Norge. Vi hadde omgangsskole rundt i de forskjellige hjem, som hadde plass til en hel klasse.

Vinteren var veldig kald. Det var dårlig med mat og klær, og alt var rasjonert. Veden man kunne få kjøpt litt av var rå og isete. Vi brukte bare kjøkkenet om dagen og fyrte der.

Det var rasjonering på alt : Klær, sko, halvsåling og flikking.

Melk var det lite eller ingenting av. Det var papirlakener, papirgardiner etc., papir og fiskeskinn-sko.

Kaffe- og te-erstatning, eggepulver-erstatning - alt rasjonert.

Alle måtte være forsiktige med hvem de snakket med og hva de sa. Vi visste aldri hvem vi kunne stole på.

Skolebestyreren som jeg hadde hatt som lærer i 4 og 5. klasse var blitt nasist (sølvreven). Han var en veldig flink og koselig lærer, men en dag ble jeg innkalt på hans kontor. Jeg gikk da i 7. klasse. Han hadde sett at jeg gikk med rød lue. Det kunne gå ut over min far, sa han. Jeg bare gråt og var veldig redd. Jeg ville jo ikke at noe skulle gå ut over min far.

OPPSLAG - PLAKAT.

A D V A R S E L

Rø d e t o p p l u e r .

Bruken av røde toppluer har tiltatt så sterkt i den senere tid at det fra nu av betraktes som demonstrasjon.

Bruken av disse luer forbys derfor fra og med torsdag 26. februar 1942.

Fra denne dag vil toppluer bli fratatt enhver som opptrer med sådanne og straffansvar gjort gjeldende mot vedkommende -
- for barn under 14 år - mot foreldre eller foresatte.

Trondheim politikammer,
23. februar 1942.

Pappa fikk vi fortsatt ikke besøke, men vi fikk gjennom andre på en eller annen måte vite at han var sendt til Tyskland. Han ble sendt den 18. april 1943 med båten "MONTE ROSA" til Stettin. Verden ramlet nesten sammen for oss ! Han veide da under 50 kg. Bar tingene sine i en margarin-eske.

Lønnen hans var forlengst tatt fra oss. Huset vi bodde i var Statens eiendom, og vi skulle ut av huset. Heldigvis fikk vi bo - på nåde.

Hva med penger til husleie, strøm, mat og klær? Skolepenger? Alt ble enda mer usikkert og vanskelig.

Pappa hadde jo hjulpet mange, og nå fikk vi litt hjelp igjen, men vi visste aldri hva vi hadde neste dag. Vi fant penger i stolen - 50 kroner som oftest - bak blendingsgardinen etc., ved tilfeldige besøk. Senere ble hjelpen noe mer organisert.

Men hva med pappa? Endelig kom det brev datert 16. mai 1943 - etter 2 måneder i uvisshet. Han var fange nr. 64574 i Sachsenhausen Konzentrationslager. Vi visste ingenting om konsentrasjonsleire. Oranienburg - hva var nå det?

Senere kom det flere brev fordelt på oss hjemme og til venner og andre i familien. Vi fikk sende såkalte "Kleinigkeiten" - småpakker på 200 gram. Da gjalt det å få også andre til å sende pakker, for da kunne kanskje noen komme adressaten tilgode. Tyskerne stjal jo massevis av pakker.

Våren 1943 begynte det også å komme endel Røde Kors pakker til leiren, men aldri noe til polske og russiske fanger, som det var veldig mange av i leirene. Aldri noe til N. N.-fanger.

Pappas brev inneholdt stort sett hva han hadde mottatt av pakker, men de måtte også skrive at de hadde det bra.

Mange beskjeder om andre fanger ble gitt, med noen omskrivninger. F. eks. Om Ole Løke, om min bror i Bergen etc.

Han skriver om Jon og han som hadde det så hyggelig i hytta i Bærum.

I brev datert 18. februar 1945 skriver han: Vær ikke redd!

Høsten 1944 ble pappa syk og lagt inn på Revier. Han ble operert for sprukken blindtarm med bukhinnebetennelse. Operert med lite eller ingen bedøvelse av en fransk kirurg (Emil Coudert).

Pappa skrev da til mammas søster: Jeg hører at din svoger er operert for blindtarm med bukhinnebetennelse. Send meg et par strømper og en pullover. Jeg har ingenting.

Han skriver senere til oss at han gleder seg over at det går bedre med far, og at et opphold på Lillestrøm sykehus nok ville hjelpe.

Vel, han kom seg etterhvert, og kom over dette, så han kunne bli noenlunde arbeidsdyktig igjen. Det var det viktigste for tyskerne at fangene kunne arbeide - helst arbeide seg ihjel, og ikke dø av sykdom.

Det var et veldig godt forhold de norske imellom. Godt samhold uansett posisjon i samfunnet, religion eller politisk mening. Alle var i samme bås.

De norske kunne ved hjelp av pakkene hjelpe mange av de andre fangene som ikke fikk noen ting, for eksempel polske og russiske fanger. De var undermennesker - Untermenschen - i tyskernes øyne og hadde ikke livets rett. All hjelp til dem måtte foregå i hemmelighet.

Pappa arbeidet mesteparten av tiden i steinbrudd, men også som dotømmer. Begge deler var hardt arbeid. Likbæring måtte alle være med på. Det var opptelling på appellene hver dag. Antallet måtte stemme.

Men det som tok mest på, særlig psykisk, var de lange appellene - ofte mange timer i ekstrem kulde og i dårlig vær sommer som vinter. De måtte overvære alle hengninger og annen straff, som stokkeslag etc. Den som lå fastbundet på benken måtte selv telle stokkeslagene o.s.v.

Alt dette satt i ham resten av livet.

Høsten 1944 (1. august) var Warszawa-oppstanden. De russiske styrker så på at tyskerne nedkjempet den polske hjemmehæren. Som straff skulle Warszawa jevnes med jorden. Mange polske unge og eldre menn kom til Sachsenhausen. En av disse, en 18 åring, kom sammen med pappa i steinbruddet. Pappa fikk smuglet til ham litt mat og vitaminpiller iblant. Etter krigen fikk pappa et brev fra ham - et takkebrev forat pappa hadde reddet livet hans. O.S.V. Masjen mot Hamburg! De skulle ut i båter og senkes i havet.

Mer om TOMASZ.

Det siste brevet fra pappa var til meg og var datert 4. mars 1945. Han skriver at dette kanskje er det siste brevet fra Sachsenhausen. Han skulle da på transport, fortalte han etterat han kom hjem - antagelig til Bergen - Belsen.

Men så en dag ble alle norske samlet på ett sted og ryktene gikk i leiren om redning. Så endelig en dag sto noen hvite busser med RØDE KORS merker utenfor leiren og de norske og danske fangene skulle ut. Russerne nærmet seg, og tyskerne var redd dem. Bestemmelsen fra Himmler var at ingen - absolutt ingen - skulle være levende igjen for å fortelle om grusomhetene der.

SE PLAKAT I LEIREN !æ

Pappa fortalte etter hjemkomsten om hvordan de ikke-skandinaviske fangene sto igjen, og selvom han var glad for å skulle ut av leiren, var det hos ham og mange andre en skyldfølelse, forat de ble reddet og ikke de andre. Dette snakket han ofte om.

Pappa fikk gitt sin polske unge venn Tomasz en matpakke. Tomasz forteller senere i et brev til pappa, at denne matpakken ble stjålet fra ham av en ukrainer. Men han var vel også sulten.

Turen ~~med~~ HVITE BUSSER gikk til Neuengamme, lenger nordvest. Dette var også en fæl leir, og overfylt var den fra før. Det skulle være en oppsamlingsleir for nordmenn og dansker fra de forskjellige leirene, etterhvert som fangene ble sporet opp.

Der fikk de forpleining fra Svenske og Danske Røde Kors.

Senere ble det avtale mellom svenske Røde Kors v/Folke Bernadotte og SS Reichsführer Heinrich Himmler om transport ut av Tyskland.

Ved FRIGJØRINGEN 7. MAI var vi alle i gledesrus, men vi visste ennå ikke noe sikkert om pappa. Så hørte vi endelig at han var kommet til Sverige 4. mai? Han var på Ørenes slott ved Landskrona. Der var det lasarett. Senere kom han til Ramlösa helsobränn. Der var han til han kom hjem.

Jeg gikk på Katedraløkolen i Oslo (KATTA), og da jeg hørte at noen fanger kom hjem etterhvert, gikk jeg hver dag før skoletid og forhørte meg om når det kom tog sydfra til Oslo.

Så en dag kom han! Jeg glemmer det aldri!

Det var 26. mai 1945. Han kom ned på perrongen på Østbanestasjonen og så seg om. Jeg kjente ham straks igjen og løp bort til ham. Han var tynnere i ansiktet enn før, tynnere i håret og hadde stor mage (oppblåst mage) og tenner i halve munnen. De andre var nok blitt borte under behandlingen på Victoria Terrasse.

Jeg husker ikke så mye fra togreisen hjem til Sagdalen (nær Lillestrøm), - bare at jeg var veldig glad. Min søster forteller at det kom noen løpende hjem til oss og ropte at Johannessen kommer nede i Skjettenbakken.

På en nabogård som hadde høner og noen kuer, hadde de sagt at den dagen pappa kom hjem, skulle vi få kjøpe 5 egg. Min søstert og en venninne gikk avsted for å kjøpe. Joda, de fikk 5 egg til én krone pr. stykk. Svartebørspris! Senere var jeg der og fikk kjøpe 1/2 liter melk, også til svartebørspris.

De første dagene hjemme var vi alle bare glade. Mange kom på besøk, og vi fikk blomster. Pappa var veldig stille, fortalte lite og sov ikke særlig bra. Han våknet hver natt kl. 3 og sto opp. Han satte seg ut på verandaen og nøt det nye og etterlengtede frie livet - etter 3 års fangenskap.

I sengen ville han ikke ha hodepute, bare en hard skråpute. OBS! Lå gjerne med et tynt teppe over seg.

Pappa hadde med kjoletøy til oss alle sammen fra Sverige.

Etter ganske kort tid - ca. 2 uker ? - begynte han i arbeide. Han var langt fra restituert og hadde det nok ikke så bra hverken fysisk eller psykisk. Mens folk i de senere år har fått hjelp av psykolog og psykiater etter vanskelige opplevelser, fikk de frigitte fangene ingen hjelp!

Vi reiste alle 5 på en ferietur om sommeren til vår bestemor og tante i Bergen. Vi hadde klart å få tak i mat for oppholdet. Blant annet hadde vi spart på mat fra danskepakkene vi hadde fått. Dette sendte vi som reisegods. På Hokksund brant hele reisegodsvogna med innhold opp, og vi kom til Bergen uten mat. Men det gikk det også. De hadde jo masse deilig fisk i Bergen.

Utpå sommeren klarte ikke pappa mer i arbeidet. Han måtte ut av det for en stund og reiste til Kirkenes for å være med på gjenoppbyggingen der. Han var jo snekker (møbelsnekker).

Senere dro han på vedhogst på Østlandet hos noen han kjente.

Først litt utpå høsten begynte han i arbeid i fengselet i Oslo igjen, og han var der til han gikk av med pensjon.

Han hadde mye plager med magen bestandig, og han hadde stadig hodepine. Det kom nok av behandlingen på Victoria Terrassa, hvor han fikk mange slag i hodet.

Han døde i 1977 83 år gammel.